

NIESIOŁOWSKI-SPANÒ, ŁUKASZ

Bibliography

BOOKS:

Ł. Niesiołowski-Spanò, K. Stebnicka, *Historia Żydów w starożytności. Od Thotmesa do Mahometa*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2020

Rev. P. Piwowarczyk, *ArtPapier* (1.10.2020); D. Długosz, *polskiFR* (8.12.2020); P. Bejrowski, *Histmag.org*: (8.04.2021); J. Slawik, *Rocznik Teologiczny LXIII.1 2021, 7-62*; D. Długosz, *The Polish Journal of Biblical Research* 19-20 (37-40) (2020-2021), 175-180; P. Briks, W. Tyborowski, *Klio* 64,4 [2022], 171–193.

Ł. Niesiołowski-Spanò, *Goliath's Legacy. Philistines and Hebrews in Biblical Times* (Translated by M. Kantor); (Philippika - Altertumswissenschaftliche Abhandlungen / Contributions to the Study of Ancient World Cultures, 83), Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2016

Rev. *The Biblical Review*, [11.05.2016]; <http://www.ancient.eu/judaism/> [29.08.2016]; <http://www.bookreviews.org> (2017); *JSOT*, 41.5 (2017), 35-6; *Andrews University Seminary Studies* 55 (Autumn 2017), 335-337; *Bulletin for Biblical Research* 27,1 (2017), 91–93; *Zeitschrift für Religionswissenschaft* 26,1 (2018), 202-205; *Revue Biblique* 126,1 (2019), 117-121.

Ł. Niesiołowski-Spanò, *Origin Myths and Holy Places in the Old Testament. A Study of Aetiological Narratives*, (Copenhagen International Seminar), London–Oakville: Equinox Publishing 2011 / Routledge, 2016

rev.: *Journal of Hebrew Scripture* 12 [2012]; *Old Testament Abstracts* [2012] nr 2173, 609; *Zeitschrift für Alttestamentliche Wissenschaft* 124.1 [2012], 149; *Bible Today*. Mar/Apr2012, Vol. 50 Issue 2, 125

Ł. Niesiołowski-Spanò, *Dziedzictwo Goliata. Filistyni i Hebrajczycy w czasach biblijnych*, (Monografie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej), Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK: 2012

rev. *Warszawskie Studia Teologiczne* 25, (2012), 289-291; *Palamedes* 7 (2012), 211-212; *Forum Akademickie* 09/2013; *Histmag.org* (2013-09-26); *Rocznik Teologiczny ChAT* 55,1-2 (2013), 289-299

Ł. Niesiołowski-Spanò, *Mityczne początki miejsc świętych w Starym Testamencie*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Dialog”, 2003

rev.: *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 58/1 (2005), 71-80; *Scripta Judaica Cracoviensia* 5 (2007), 125-127

EDITED VOLUMES:

Ł. Niesiołowski-Spanò, K. Ziemia (eds), *Contact Zones in the Eastern Mediterranean. Judeans and their neighbours in intercultural contexts: places, middlemen, transcultural contacts – sixth to second century BCE*, (*Mundus Orientis*, 5), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2024

Ł. Niesiołowski-Spanò, E. Pfoh (eds), *Biblical Narratives, Archaeology and Historicity. Essays In Honour of Thomas L. Thompson*. eds. (The Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies, 680), London: T&T Clark – Bloomsbury, 2020

J.M. de Tarragon, *Revue Biblique* 129,3 (2022), 445–446; <https://vridar.org/2020/08/25/biblical-narratives-archaeology-historicity-essays-in-honour-of-thomas-l-thompson/#more-97134>

Ł. Niesiołowski-Spanò, M. Węcowski (eds), *Change, Continuity, and Connectivity. North-Eastern Mediterranean at the turn of the Bronze Age and in the early Iron Age*. (Philippika - Altertumskundliche Abhandlungen 118); Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2018

rev.: *Bryn Mawr Classical Review*, 2020.07.39; *ZAW* 132,3 [2020], 486–487; *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, vol. 110 (2020), 417-419; *Bibliotheca Orientalis* LXXVII, n.3-4 (2020), 406-7

Ł. Niesiołowski-Spanò, C. Peri, J. West (eds), *Finding Myth and History in the Bible. Scholarship, Scholars and Errors. Essays in honor of Giovanni Garbini*, Sheffield – Oakville: Equinox Publishing, 2016

rev. *The Biblical Review*, [28.05.2016]; *ZAW* 129,1 (2017), 145-6; *JSOT* 41.5 (2017), 36.

P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò (red.), *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, (Rozprawy i Studia Biblijne, 31) Warszawa 2008

M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò (red.), *Starożytna Palestyna: Między Wschodem i Zachodem*, (Studia Historico-Biblica, 1), Lublin 2008

ARTICLES:

“The Concept of Antiochus IV Epiphanes' ‘Unifying Edict’ (1 Macc. 1:41-53) as an Product of Jewish Religious and Political Thought”, *Electrum* 33 (2026), 11-33 (DOI: [10.4467/20800909EL.26.001.23114](https://doi.org/10.4467/20800909EL.26.001.23114))

G.P. Campi, Ł. Niesiołowski-Spanò, “The Non-Priestly Staff of the Jerusalem Temple in the Persian Period: Gatekeepers, *Netinim*, Sons of Solomon’s Servants, Singers”, In Aleksandra Kubiak-Schneider, Bernhard Schneider (eds.), *Serving the Gods: Artists, Craftsmen, Ritual Specialists in the Ancient World*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 2025, 43–68 (DOI: [10.13173/9783447125116.043](https://doi.org/10.13173/9783447125116.043))

“The Sabbatical Year Legislation and Temple Land Possession: Remarks on Socio-economic Legislation of the Hebrew Bible during the Persian period”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 68, 5-6 (2025), 514–535. DOI:[10.1163/15685209-12341651](https://doi.org/10.1163/15685209-12341651)

“Southern Canaan in the Early Iron Age. The Sea Peoples, Canaanites, and the beginnings of the Kingdom of Israel (ca. 1150–850 BCE)”, In: *Responses to the 12th Century BC Collapse. Recovery and Restructuration in the Early Iron Age Near East and Mediterranean. Proceedings of the 9th Melammu Workshop, Tartu, 7–9 June 2019*, eds. Mait Kõiv, Raz Kletter (Melammu Workshops and Monographs 10), Münster: Zaphon, 2024, 93–105

“Biblical Authorship and Greek Literary Tradition. Framework Considerations”, In: Ł. Niesiołowski-Spanò, K. Ziemia (eds), *Contact Zones in the Eastern Mediterranean. Judeans and their neighbours in intercultural contexts: places, middlemen, transcultural*, (Mundus Orientis, 5), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2024, 239–252 (DOI: <https://doi.org/10.13109/9783666522208>)

(with S. Poloczek, K. Ziemia), „Wpływy Bliskiego Wschodu i Hellady na Biblię hebrajską – perspektywa historyczna”, *Rocznik Teologiczny* 65,2 (2023), 199–247 (DOI: doi.org/10.36124/rt.2023.10)

(with R. Kletter, E. Pfoh), “Proto-Israelites: A Story of a Misleading Term”, *Scandinavian Journal of the Old Testament* 37,2 (2023), 187–209 (DOI: doi.org/10.1080/09018328.2023.2267879)

(with K. Stebnicka) “O metodzie pisania dziejów starożytnego Izraela/Żydów w starożytności. W związku z recenzją Piotra Briksa i Witolda Tyborowskiego”, *Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym* 66,2 (2023), 169–184; DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2023.016>

“The Sea Peoples and the Conquest of Canaan: Aspects of Early Iron Age Mediterranean Migration”, In: J. Godlewicz-Adamiec, P. Piszczatowski (Hg.), *Vagabunden – Flüchtlinge – Eroberer. Vormoderne Migrationsprozesse zwischen geschichtlichen Metanarrativen und Postkolonialismus*, (Interkulturelle Rhizome 1) Wiesbaden: Harrassowitz 2022, 67–80; (DOI: [10.13173/9783447118781.067](https://doi.org/10.13173/9783447118781.067))

“Some considerations on the socio-political aspects of the law-codification in the province of Yehud in the Persian Period. A view through a Roman lens”, *Palamedes. A Journal of Ancient History* 13 (2019-2020) [publ. 2022], 307–313 (DOI: [10.5913/pala.13.2020.a015](https://doi.org/10.5913/pala.13.2020.a015))

“David in History and in the Hebrew Bible”, In: *Warrior, Poet, Prophet and King: The Character of David in Judaism, Christianity and Islam*, (eds.) M. Zawanowska, M. Wilk (Themes in Biblical Narrative 29) Leiden: Brill 2021, 19–40 (DOI: [10.1163/9789004465978_003](https://doi.org/10.1163/9789004465978_003))

“Why Was Biblical History Written during the Persian Period? Persuasive Aspects of Biblical Historiography and Its Political Context, or Historiography as an Anti-Mnemonic Literary Genre”, In Johannes Unsok Ro, Diana Edelman (eds.), *Collective Memory and Collective Identity: Case Studies in Deuteronomy and the*

- Deuteronomistic History*, Berlin – New York: de Gruyter (BZAW, 534), 2021, 353–376 (DOI: [10.1515/9783110715101-015](https://doi.org/10.1515/9783110715101-015))
- „Schools, Education, and Wisdom”, in: *A Companion to the Achaemenid Persian Empire* (eds) B. Jacobs & R. Rollinger, Wiley-Blackwell 2021, 1303–1314 (DOI: [10.1002/9781119071860.ch89](https://doi.org/10.1002/9781119071860.ch89))
- „Podbój Kanaanu przez Ludy Morza oraz szlaki i charakter ich wędrówek – wybrane zagadnienia”, w: *Wojskowość w świecie starożytnym*, red. M.J. Baranowski, W. Sygowska-Pietrzyk (Szczecińskie Studia nad Starożytnością, t. IV), Szczecin 2021, 9–24.
- „Tożsamości Judejczyków okresu Drugiej Świątyni i relacje z obcymi”, *Rocznik Teologiczny* LXII, z. 1 (2020), 7–23 (DOI: [10.36124/rt.2020.01](https://doi.org/10.36124/rt.2020.01))
- „The Levites, *ra-wo, *λᾱός* / *λαοί* – A new proposal for lexical and historical relationship”, *Biblica* 101,3 (2020), 444–452 (DOI: [10.2143/BIB.101.3.3288731](https://doi.org/10.2143/BIB.101.3.3288731))
- „The History of Passover: Changes in the Religion and Cult of the Judeans in 7th–5th Centuries BCE”, *Revue Biblique* 127,3 (2020), 338–351 (DOI: [10.2143/RBI.127.3.3287965](https://doi.org/10.2143/RBI.127.3.3287965))
- „How did ‘Minimalists’ change recent biblical scholarship?”, *Scandinavian Journal of the Old Testament* 34,1 (2020), 43–50 (DOI: [10.1080/09018328.2020.1805208](https://doi.org/10.1080/09018328.2020.1805208))
- „The Abraham and the Esau-Jacob stories (re-)written in the Maccabean Period?” in: *Biblical Narratives, Archaeology and Historicity. Essays In Honour of Thomas L. Thompson*, (The Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies, 680), London: T&T Clark – Bloomsbury 2020, 49–61 (DOI: [10.5040/9780567686589.0013](https://doi.org/10.5040/9780567686589.0013))
- „Athens and Jerusalem, again. The New Paradigm of the Jewish and Greek Intercultural Relationships?” in: R. Koliński, J. Prostko-Prostyński, W. Tyborowski (eds), *Awilum ša ana la mašê – man who can not be forgotten. Studies in in Honor of Prof. Stefan Zawadzki presented on the Occasion of his 70th Birthday*. (AOAT 463) Münster: Ugarit-Verlag 2018, 161–169
- „Varia biblica“, *Przegląd Historyczny* 108,2 (2017), 425–430
- „Farewell to the “Blind and Lame” (2 Sam. 5:6-10)”, in: Ł. Niesiołowski-Spano, C. Peri, J. West (eds), *Finding Myth and History in the Bible. Scholarship, Scholars and Errors*, (Equinox Publishing; Sheffield - Oakville 2016), 116–122 (DOI: [10.1558/equinox.23754](https://doi.org/10.1558/equinox.23754))
- „Judah and Philistia. Two different models of state formation”, *Res Antiquae* [Brussels] 13 (2016), 209–218
- „Functional Ethnicity. Or, How to Describe the Societies of Ancient Palestine?”, *Ugarit-Forschungen* 47 (2016), 191–203
- „Antiochus IV Epiphanes and the Jews: a reassessment”, in: I. Hjelm, Th.L. Thompson (eds.), *History, Archaeology and the Bible Forty Years After “Historicity”*, (Changing Perspectives 6 - Copenhagen International Seminar) London: Routledge 2016, 130–140
- „Biblia Tysiąclecia w ręku historyka. Wyzwania na przyszłość”, w: M. Pawlik (red.), *Biblia Tysiąclecia jako wyzwanie. Język - kultura - duchowość*, Tyniec 2016, 103–117
- „Gdy obcy stają się swoi, a swoi stają się obcymi. O zawodności identyfikacji etnicznej wspólnot w starożytnej Palestynie”, *SBO* 7-8 (2015-2016), 33-46.
- „Food or Drink? Pork or Wine? The Philistines and their ‘Ethnic’ Markers”, *Scandinavian Journal of the Old Testament*, 29, 1 (2015), 110–116

- “The Philistines as intermediaries between the Aegean and the Near East”, in: Th.L. Thompson, Ph. Wajdenbaum (eds.), *The Bible and Hellenism. Greek Influence on Jewish and Early Christian Literature*, Durham 2014, 89–101
- “The Philistines in Jerusalem? The Use of Archaeological Data as the Ethnic Marker: ^[11]_[SEP]the Case of the Philistines, Other ‘Sea Peoples’, and Judah”, in: *SOMA 2012. Identity and Connectivity: Proceedings of the 16th Symposium on Mediterranean Archaeology, Florence, Italy, 1–3 March 2012* ed. L. Bombardieri, A. D’Agostino, G. Guarducci, V. Orsi, S. Valentini, (BAR–S2581) Oxford 2013, 89–96
- “Child Sacrifice in Seventh-Century Judah and the Origins of Passover”, *Przegląd Humanistyczny* LVII (437) 2 (2013), 161–170
- „Pochodzenie biblijnego Hioba – w związku z artykułem ks. Antoniego Troniny”, *Scripta Biblica et Orientalia*, 4 (2012), 137–143
- “(Pseudo-)Eupolemus and Shechem. Methodology enabling the use of parts of Hellenistic Jewish historians’ work in biblical studies”, w: Lester L. Grabbe (red.), *Enquire of the Former Age: Ancient Historiography and Writing the History of Israel*, (LHB/OTS 554), wyd. T & T Clark International – Continuum, New York – London 2011, 77–96 (DOI [10.5040/9781472550392.0011](https://doi.org/10.5040/9781472550392.0011))
- „Urbanizacja Filistei i Szefeli a procesy akulturacji”, *Scripta Biblica et Orientalia* 3 (2011), 31–43
- „Ślady kultu chtonicznego w Biblii – hebrajski czasownik ‘arap”, w: A. Wolicki (red.), *TIMAI. Studia poświęcone profesorowi Włodzimierzowi Lengauerowi przez uczniów i młodszych kolegów z okazji Jego 60-tych urodzin*, Warszawa 2009, 88–101
- “The Broken Structure of the Moses Story: Or, Moses and the Jerusalem Temple”, *Scandinavian Journal of the Old Testament*, 23, 1 (2009), 23–37
- „Wprowadzenie” w: P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò (red.), *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, Warszawa 2008 (Rozprawy i Studia Biblijne, 31) Warszawa 2008, 13–19
- „Grecja i Palestyna: początki wzajemnych kontaktów” w: *Starożytna Palestyna: Między Wschodem i Zachodem*, (red) M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò, Lublin 2008, 137–147
- „Po czym rozpoznać Filistyna, czyli spojrzenie na filistyńską paleografię”, w: P. Muchowski, M. Münnich, Ł. Niesiołowski-Spanò (red.), *Zachować tożsamość. Starożytny Izrael w obliczu obcych kultur i religii*, (Rozprawy i Studia Biblijne, 31) Warszawa 2008, 72–81
- “The New Type of Ekron Inscription – Revisited”, *Kleine Untersuchungen zur Sprache des Alten Testaments und seiner Umwelt* 8 (2008), 97–109
- “Early alphabetic scripts and the origin of Greek letters”, w: *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, edited by P. Berdowski, B. Błahaczek, Rzeszów 2007 [2008], 47–63
- “Primeval History in the Persian Period?”, *Scandinavian Journal of the Old Testament*, 21 (2007), 106–126
- “Passover, the Jewish Cultic Calendar and Torah”, *Palamedes. A Journal of Ancient History* 2 (2007), 35–54
- “Early Hebrew States: Autochthonous Evolution versus Foreign Influences. An Historiographical Consideration”, *The Polish Journal of Biblical Research*, 6 (2007), 55–64
- „Jednak »dzieje starożytnej Palestyny«, czyli kilka uwag terminologicznych”, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 60,1 (2007), 55–61

- „Beer-Szeba – casus biblijnej propagandy mitologizującej”, w: *Religia i polityka w świecie antycznym*, (red.) R. Sajkowski, Ostróda 2005 [druk 2007], 38–44
- „Starotestamentowe miejsca kultu w Palestynie późnej starożytności”, w: *VII Sympozjum Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego Antyku i Wczesnego Chrześcijaństwa*, (red.) B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, Lublin 2005 [druk 2006], 119–128
- “Two Aetiological Narratives in *Genesis* and their Dates”, *Studia Judaica* 9,2 (18) (2006), 103–117
- “Where to look for Gideon’s Ophra?”, *Biblica* 86,4 (2005), 478–493
- „Biblijny kult węży – addenda”, *Przegląd Historyczny* 96,4 (2005), 607–616
- „Kiedy napisano historię Izraela?”, *Collectanea Theologica* 75,4 (2005), 5–16
- „Biblijni patriarchowie – historiografia, ideologia czy mitologia?”, w: *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH, Rzeszów 12-14 września 2000*, (red.) L. Morawiecki, P. Berdowski, Rzeszów 2004, 37–43
- „Pisanie dziejów Izraela”, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 56,2 (2003), 85–91
- “Biblical Prophet Amos – A Simple, Poor Shepherd From Judah?”, in: *Euergerias charin. Studies presented to Benedetto Bravo and Ewa Wipszycka by their disciples*, (eds.) T. Derda, J. Urbanik, M. Węcowski, Warszawa 2002, 211–217
- „Stan badań nad historią i religią Starożytnego Izraela”, *Przegląd Historyczny* 91,3 (2000), 435–449
- „Mit kosmogoniczny księgi Rodzaju”, *Ars Regia* 13/14 (1998/1999), 9–38

REVIEWS:

- J. Lemański, *Narodziny Izraela. Szkice historyczno-biblijne*, Szczecin 2021, *Verbum Vitae* 41/1 (2023), 201–205
- E.A. Knauf, Ph. Guillaume, *A History of Biblical Israel. The Fate of the Tribes and Kingdoms from Merenptah to Bar Kochba*, London 2016, *Revue Biblique* 125 (2018), 277-282
- J. Blenkinsopp, *David Remembered. Kingship and National Identity in Ancient Israel*, Grand Rapids - Cambridge 2013, *Scripta Biblica et Orientalia* 6 (2014) [2015], 147-149
- A. Piwowar, *Historia Izraela czasów Starego Testamentu. Od patriarchów do podboju Rzymian*, Lublin 2013; *Scripta Biblica et Orientalia* 6 (2014) [2015], 151-154
- M.I. Baraniak, *Zjawisko targumizacji na podstawie Targumu do Pieśni nad Pieśniami. Krytyczna edycja tekstu z manuskryptu M 1106 z analizą egzegetyczno-hermeneutyczną i tłumaczeniem*, Warszawa 2013; *Studia Źródłoznawcze. Commentationes* 52 (2014), 243
- I. Eph‘al-Jaruzelska, *Prophets, Royal Legitimacy and War in Ancient Israel*, Warszawa 2009; *Przegląd Historyczny* 103,1 (2012), 235
- B. Adamczewski, *Retelling the Law. Genesis, Exodus-Numbers, and Samuel-Kings as Sequential Hypertextual Reworkings of Deuteronomy*; *Scripta Biblica et Orientalia* 4 (2012), 239-243
- G. Garbini, *Scrivere la storia d’Israele*, Brescia 2008, *Scripta Biblica et Orientalia* 2 (2010), 185-189
- Understanding the History of Ancient Israel*, (ed.) H.G.M. Williamson, (Proceedings of the British Academy, 143), Oxford 2007; *Palamedes* 4 (2009), 197-201
- J. Warzecha, *Historia dawnego Izraela*, *Przegląd Historyczny* 98,2 (2007), 290-294

- M. Münnich, *Obraz Jahwe jako władcy choroby w Biblii Hebrajskiej na tle bóstw bliskowschodnich*, Palamedes 1 (2006), 185-188
- Z.J. Kapera (red.), *Ossuarium Jakuba, brata Jezusa. Odkrycie, które podzieliło uczonych*, Przegląd Historyczny, 95, z. 1 (2004), 122-123
- D. & M. Adams Leeming, *Mity o stworzeniu świata i ludzi. Przegląd encyklopedyczny*, Ars Regia 15/16 (2006), 301-303
- M. Eliade, *Inicjacja, obrzędy, stowarzyszenia tajemne. Narodziny mistyczne*, Ars Regia 13/14 (1998/1999), 285-287
- I. Jaruzelska, *Amos and the Officialdom in the Kingdom of Israel. The socio-economic position of the officials in the light of the biblical, the epigraphic and archaeological evidence*, Przegląd Historyczny, 90,4 (1999), 561-563
- F.H. Cryer, *Divination in Ancient Israel and its Near Eastern Environment*, Przegląd Historyczny, 89,1 (1998), 157-158
- K. Fittschen, G. Foerster (ed.), *Judaea and the Greco-Roman World in the Time of Herod in the Light of Archaeological Evidence*, Historia. Pismo młodych historyków 5, n. 2 (1997), 303-304

Reviews for general public:

- Biblijni królowie*, (rec.) I. Finkelstein, N.A. Silberman, *Dawid i Salomon*, Mówią Wieki 7 (2007), 57
- Naukowcy inaczej*, (rec.) Alfred J. Palla, *Skarby Świątyni*, Mówią Wieki 4 (2001), 57-58
- Zapomniani Kartagińczycy*, (rec.) Krzysztof Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków*, Mówią Wieki 5 (2004), 67
- Arabowie w pigułce* (rec.) M. Dziekan (red.) *Arabowie. Słownik encyklopedyczny*, Mówią Wieki 1 (2002) 59
- Biblia i archeologia*, (rec.) André Lemaire (red.), *Świat Biblii*, Mówią Wieki, 8 (2001), 58-59
- O Biblii, archeologii i badaniu przeszłości*, (rec.) A. Millard, *Skarby czasów Biblii. Odkrycia archeologiczne rzucają nowe światło na Biblię*, Mówią Wieki, 9 (2000), 62
- P. Prigent, *Upadek Jerozolimy*, Latarnik 35 (1999) Internetowy tygodnik recenzji książkowych;
- Szwarc, mydło i powidło*, (rec.) F.R. Scheck, *Szlak mirry i kadzidła*, Mówią Wieki, 3 (2000), 57-58
- Biblia strukturalisty*, (rec.) E. Leach, D.A. Aycock, *Siostra Mojżesza*, Mówią Wieki 11 (1999), 58-59
- Gabinet figur biblijnych*, (rec.) M. Bocian, *Leksykon postaci biblijnych*, Mówią Wieki 6 (1998), 51-52

TEKSTY POPULARNONAUKOWE:

1. Grota Patriarchów, *Mówią Wieki* 3/98, 6-9
2. Pojedynki biblijne, *Mówią Wieki* 6/99, 39-40
3. Jak odczytać głos Boga, *Mówią Wieki* 8/99, 11-15
4. Palestyna mieczem i ogniem zdobywana, *Mówią Wieki* 7/2002, 6-12
5. Inskrypcja Joasza – sensacja, czy falsyfikat, *Archeologia Żywa* 4 (23), 2002, 6

6. Biblia jako źródło do dziejów starożytnej Palestyny, *Archeologia Żywa* 4 (23), 2002, 8-11
7. Deportacja, asymilacja, powrót. Przesiedlanie ludności w imperiach starożytnego Wschodu, *Mówią Wieki* 2/2004, 14-19
8. *Fenicjanie* (wraz z M. Burdajewiczem), seria: „Mitologie Świata”, wyd. Rzeczpospolita & New Media Concept, Warszawa 2007 [druk 2008]
9. *Bitwa pod Kannami*, (w serii „Bitwy świata”, nr 3; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 31.03.2007, 4-15);
10. *Nabuchodonozor II pod Karkemisz* (w serii „Batalie i wodzowie wszech czasów”, nr 3; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 2.02.2008, 4-14)
11. *Eleazar w Masadzie* (w serii „Batalie i wodzowie wszech czasów”, nr 8; dodatek do *Rzeczpospolitej* z 8.03.2008, 4-14)
12. Język Biblii, *O języku w mowie i piśmie*, (Polityka. Niezbędnik Inteligenta), Warszawa 2012, 68-69
13. W objęciach Molocha, *Newsweek. Historia* 4/2014, ss. 76-79
14. *Początki Izraela i Izraelitów*, Białystok: Polskie Towarzystwo Historyczne 2021 (seria: Spotkania z Mistrzami 5)
15. *Zanieczyszczenia Starego Testamentu*, „Academia. Magazyn Polskiej Akademii Nauk” 2/74 (2023), s. 25–27; (DOI: <http://dx.doi.org/10.24425/academiaPAN.2023.146999>)
= *'Contaminations' in the Scriptures*, “Academia. The Magazine of the PAS” 2/78 (2023), 25–27 (DOI: <http://dx.doi.org/10.24425/academiaPAS.2023.147020>)

O NAUCE:

- 0,4 proc. PKB na naukę. To ma być dużo?, *Dziennik. Gazeta Prawna* (8.11.2012, nr 217 [3355]), B7
- O tym, co niszczy edukację, *Uniwersytet Warszawski*, 5 (60), listopad-grudzień 2012, 22-23
- W przedziale wysokich wartości. Społeczna odpowiedzialność uczelni, *Uniwersytet Warszawski*, 1 (61), styczeń-luty 2013, 13-15
- Rewolucja w nauce, czyli o kuszeniu cudzoziemców, *Dziennik Gazeta Prawna*, 80 (3470), 24.04.2013, A5
- Humanista na UW. Czy my też jesteśmy naukowcami?, *Uniwersytet Warszawski*, 3 (63), maj-czerwiec 2013, 16-17
- Ruch pozytywnych zmian, *Forum Akademickie* 2, luty 2013, 16
- Nieaktywni 2012, *Forum Akademickie* 3, marzec 2013, 7
- Dbać o jakość nauki [wywiad], *Aktualności Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie* 2 (66) 2013, 20.
- Grzech pewnego rozporządzenia, *Dziennik Gazeta Prawna*, 55 (3696), 20.03.2014, A5
- Ku strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce, *Liberté.pl* (23.10.2014) [<http://liberte.pl/strategii-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-polsce/>]
- W sprawie etyki i recenzji doktorskich, *PAUza Akademicka* 273 (27.11.2014), 3
[http://pauza.krakow.pl/273_3_2014.pdf]
- Prawie połowa polskich naukowców nic nie publikuje – polemika, *Liberte.pl* (11.12.2014)
[<http://liberte.pl/prawie-polowa-polskich-naukowcow-nic-nie-publickuje-polemika/>]
- O konieczności podniesienia liczby kategorii w parametryzacji jednostek i akredytacji studiów, *PAUza Akademicka* 280 (15.01.2015), 3 [http://pauza.krakow.pl/280_3_2015.pdf]
- Centralna Komisja – organ zaufania publicznego?, *PAUza Akademicka* 285 (19.02.2015), s. 3
[http://pauza.krakow.pl/285_3_2015.pdf]
- Doktorzy, podpalajcie opony, *Wyborcza.pl* (28.02.2015)
[http://wyborcza.pl/magazyn/1,143553,17488254,Doktorzy__podpalajcie_opony.html]

Pamiętajmy o średniakach, *Kultura Liberalna* nr 321 (10/2015) (3.03.2015)

[<http://kulturaliberalna.pl/2015/03/03/pamietajmy-sredniakach/>]

Sanacja Uniwersytetu, [wraz z Anetą Pieniądz], *Rzeczpospolita* (30.06.2015)

Pakt dla nauki. Czyli jak nauka może służyć społeczeństwu. Obywatelski projekt zmian w nauce i szkolnictwie wyższym, (red.) A. Muszewska, Ł. Niesiołowski-Spanò, A. Pieniądz, ss. 88, Warszawa 2015.

Nowe zasady oceny osiągnięć naukowych oraz punktacja czasopism – perspektywa humanistyki, w: *Szanse i wyzwania dla polskich wydawnictw i czasopism naukowych*, Warszawa: Politechnika Warszawska 2019, 107–111

Głos w dyskusji. Ankieta Stan polskiej Nauki, *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego LXXXVII* (2025), 110–116